

פרידה מבטי.

איך לומדים את החוקים.

בדרך כלל הילד לומד את החוקים מהוריו, או במקרה של מזל ממורה מוצלח שמאיר את חותמו. אבל במקרה שלי, אבא ואמא שלי לא למדו אותי את החוקים. רוב הילדות שלי הייתי עסוק בלהתמרד נגד הדעות שלהם בעניינים שונים. בעיקר תפיסת העולם של אמי שהייתה מאוד שמרנית. המורים גם לא היו משהו – ובכלל, לימודים לא היו בראש של אף אחד מאתנו – וגם המבוגרים לא חשבו שילדים צריכים להשקיע בלימודים ובטח שלא ב"תעודת בגרות". היה חשוב מאוד להשקיע בעבודה. קיבוצניק טוב הוא מי שעובד הרבה בלי קשר לתוצר...

אבל כן, היו אנשים בקהילה שלימדו אותנו את החוקים. במיוחד אפשר לומר – היו אלה הורי הילדים שבכיתה. אנט בחנות העליים, וחיימקה עם התרווד מלא באלומיניום נוזלי בבית היציקה; זמי במטע ושוש בן צבי במחסן הבגדים; מאיר ובתיה, ישראל ורחל, אייבן והלן לוין, ג'ו ואסתר סינה, משה ואירית ועוד... כולם ביחד הם שלימדו אותנו את החוקים. הם נטלו את המקום של ההורים ולימדו אותנו מה המשמעות של מוסר, של גרימת עוול, של שוויון, של חברות אמתית, של גאווה בכפר הנשיא ובעיקר של אהבה. בתוך כך, למדנו איך אפשר להתפתח ולהתקדם ולהרגיש חופש כאשר כביכול יש חוקים, אבל גם הכול מותר ואפשרי.

בתוך קבוצה זו של הורי הכיתה, בטי ויצחק עדר עבורי היו נמל בית, עוגן או מגדלור מכוון של אותו מצב של מסגרת יציבה ובטוחה שבה לכאורה חוקים, אבל למעשה חופש מוחלט. וזה הזיכרון הגדול שלי מהפעמים הרבות שאני ויהודה היינו מבלים ביחד אצלו בבית. חופש מוחלט לחרטט על ספרות, פוליטיקה, מהפכות (החשבנו את עצמנו כמהפכנים, ברור) וכמובן על מוסיקה, כשמסביב, בטי מסתובבת מפטפטת ודואגת שכולם ירגישו "בסידר" כדבריה.

בטי הייתה אדם מאוד לא פתוח וורבאלית לגבי הדברים שעברה – הילדות בצל עליית הנאצים, ליל הבדולח, הפרידה מאבא ואמא כשהרכבת עוזבת את הרציף בקוטבוס. כולם מנופפים ידיים מן הסתם, בטוחים שייפגשו בעוד מספר שבועות. שיק-שיק, שיק שק מנגנים גלגלי הרכבת, ואבא יוליוס ואמא ויוכבד נמוגים אל האפלה מעיניה של בטי בת ה-16, מבלי לדעת שזאת הפעם האחרונה שיראו זה את זה....

יצחק לעומת בטי, היה איש העולם הגדול.

יצחק לחם נגד הנאצים במחתרת, היה איש ספר, הבין במוסיקה והיסטוריה – אבל כשהחליט לקשור את חייו עם בטי – חוץ מהאהבה הגדולה שהייתה ביניהם אני חושב, הוא גם החליט החלטה שדרשה וויתורים גדולים מצדו: שמה שלא יהיה הוא צריך לגונן עליה מפני מה שעברה. הוא גם הכיר בכך שבטי מעולם לא הפכה להיות "ישראלית", היא לא השתנתה ל"אנגליה" כמו רוב הסובבים אותה. היא נשארה נערה גרמניה שכל מטרתה היא שהסובבים אותה ובעיקר בני משפחתה ירגישו "בסידר". בדרך זו היא ניווטה את החיים עם יצחק ועם הילדים, וכך, היא גם ניווטה את החיים בבית המשפחה. כל מי שנכנס אל ביתה והרגיש את החופש הגדול במקום שיש בו חוקים, מסגרת והאהבה הגדולה ששררה בבית משפחת עדר.

שלום לך בטי. עלית על הרכבת בפעם האחרונה שתיקח אותך אל יצחק ואולי גם אל אבא יוליוס ואמא הדוויג. שלום בינתיים בטי פיינקוקן, תודה על מה שנתת לכל הסובבים אותך. שלום בינתיים, עד שיגיע גם זמננו להצטרף אליך.

שלופה

